

Hørings svar til samarbeidsstrategi for barn i lavinntektsfamilier

Frelsesarmeen er tett på lokalsamfunn og møter mange mennesker med ulike hjelpebehov. Vi møter mange familier som lever med vedvarende lavinntekt.

Vi møter familiene i våre barnehager, gjennom matutdeling og aktiviteter på våre omsorgssentre og korps (menigheter), gjennom home-start og barnevernsinstitusjoner, samt gjennom spesifikke prosjekter mot inkludering i fritidsaktivitet for barn i lavinntektsfamilier.

De familiene vi møter kjennetegnes ved fire elementer: De står utenfor arbeidslivet, barn eller voksne har helseutfordringer, boforholdene er dårlige, og det sosiale nettverket er lite. Vår erfaring er at jo flere av disse elementene, jo større er levekårsutfordringene i familien. Det er imidlertid ikke en lineær sammenheng mellom disse

Vi er tett på disse familiene hele året, og de finnes over hele landet. Vi ser at svært mange foreldre strekker seg langt for å kunne gi barna sine en trygg oppvekst, fylt med muligheter og gode opplevelser. Men vi ser samtidig at dette er utfordrende å få til for mange av disse familiene. Vi mener det trengs nye løsninger for å kunne ivareta disse lavinntektsfamiliene på en god måte. Regjeringen ber om innspill på tre hovedinnsatspunkter:

- Øke foreldrenes engasjement og deltakelse i barn og unges oppvekstmiljø
- Gjøre fritidsaktiviteter tilgjengelig for alle barn og unge, og styrke arbeidet med Fritidserklæringen.
- Skape en bred satsing for mer deltakelse og tilhørighet. Positiv tilknytning til nærmiljøet forebygger rekruttering til uheldige ungdomsmiljøer.

Vi erfarer at disse punktene er tett vedt sammen, og må sees i sammenheng. I dette høringssvaret peker vi på fire hovedutfordringer og presenterer mulige løsninger på disse.

I. Utfordring: Mange faller utenfor på tross av gratis fritidstilbud

Økonomi er en barriere for deltakelse. Vi applauderer regjeringens satsning på Fritidskortet, og ønsker å jobbe sammen for å realisere dette gjennom å dele vår kunnskap og erfaring, slik at det når sårbare grupper.

Vi ser at selv om et tiltak er universelt eller et tilbud er gratis, gir det ikke alltid den umiddelbare effekten som vi ønsker oss. Ofte viser det seg at 8 –10 % av målgruppen faller utenfor, og dette er de gruppene som trenger tiltaket mest.

Foreldre spiller en avgjørende rolle

Vi erfarer at foreldre spiller en avgjørende rolle når det gjelder barns mulighet til å delta i fritidsaktivitet. I vårt prosjekt “Alle med – inn i aktivitet” jobber vi med å bygge bro inn i fritidsaktivitet gjennom å myndig-gjøre foreldre. En koordinator jobber tett sammen med mor og far for å finne konkrete løsninger på de barrierer som gjør at barna ikke deltar, slik at foreldre selv kan følge barnet sitt inn i fritidsaktivitet og følge opp på denne arenaen. Tiltaket startet opp i 2017, og drives nå i Drammen og Trondheim. 170 barn har fått hjelp til å komme i gang med fritidsaktivitet gjennom prosjektet. Dette har også positive ringvirkninger for foreldre, som bygger nettverk, knytter tettere bånd til nærmiljøet og bygger ferdigheter gjennom å bli involvert.

Parallelt med arbeidet rettet mot foreldre, er koordinatoren i direkte kontakt med førstelinjen i kommunen og frivilligheten. Samarbeidet gjør at man lykkes med å finne praktiske løsninger, og samtidig bidrar koordinatoren til å styrke “infrastrukturen” mellom de ulike aktørene. Dette ser vi særlige resultater av i Drammen, der koordinatoren nå er en samarbeidspart for levekårsteamet og en ressursperson som frivilligheten selv henvender seg til.

Familiene vi er i kontakt med gjennom “inn i aktivitet” er i stor grad familier med innvandrerbakgrunn. Erfaringene vi innhøster farges dermed av dette, ved at språk og kultur utgjør barrierer i seg selv. Konkrete utfordringer knyttet til foreldre, en utfordring er at foreldre ikke vet hvor de skal orientere seg om hva som finnes av fritidsaktivitet, hvor man skal henvende seg, og hvordan man kommer seg dit.

En annen utfordring er at man ikke har referanser på hva det innebærer å ha barn med i fritidsaktivitet, som dugnad, oppfølging på hjemmebane, leir og helgeaktivitet. For en del er utfordringen å følge opp de forpliktelsene knyttet til fritidsaktivitet, eksempelvis grunnet helsevansker, omsorg for øvrige barn eller mangel på bil. For andre er utfordringen å bli integrert, noe som særlig er vanskelig om foreningen og klubben ikke er bevisst på at kulturen kan oppleves ekskluderende. Eksempelvis forteller en mor at de andre fotballmødrene tilsynelatende er en sammensveiset gjeng som har kjent hverandre over mange år, men at hun blir stående alene på sidelinjen.

For mange sitter det langt inne å benytte økonomiske støtteordninger, det krever overskudd, forståelse og tid til å orientere seg om hvilke muligheter som finnes, og hvordan de fungerer - og mange opplever det som et nederlag å blottlegge sin situasjon for andre. Vi ser også familier som opplever at de ikke kan benytte økonomiske støtteordninger, som ved familieforening. Vi erfarer at for barn under 12 år er foreldres mulighet til å følge opp barna i deres aktiviteter av særlig betydning, og foreldre utgjør dermed den viktigste nøkkelen for å nå målet om deltakelse. Videre ser vi at det er avgjørende å komme i gang med aktivitet tidlig. Når en 16-åring drømmer om å spille fotball og er nybegynner, men havner på lag med gutta som har spilt sammen siden de var 6 år, blir det med den ene treninga.

Frelesarmeenens forslag til tiltak

Veiledning til foreldre for å hjelpe barn med inn i fritidsaktivitet

Gjennom prosjektet «Alle med – inn i aktivitet» har Frelesarmeen funnet en bærekraftig modell for å gjøre fritidsaktiviteter tilgjengelig for barn og unge, og øker foreldres engasjement og deltakelse.

Vi ser at prosjektet «Alle med – inn i aktivitet» spesielt lykkes på to nivå. På familienivå lykkes vi med å barn inn i fritidsaktivitet gjennom tett samarbeid og skreddersøm. Vi erfarer at det er en styrke at koordinatoren er ansatt i Frelesarmeen. Familiene våger å fortelle hvordan livet egentlig er, uten å måtte vurdere om det har konsekvenser for øvrige stønader eller boligsøknad. På strukturnivå lykkes vi å med å styrke «infrastrukturen» mellom kommune og frivillighet, motivere til felles dugnad for inkludering ved at behovet synliggjøres og erfaringer deles, samtidig som det er kort vei når utfordringer oppstår.

Vi anbefaler direkte veiledning til foreldre som et målrettet tiltak for å styrke foreldres engasjement, og bidra til at barn får delta i fritidsaktivitet. Frelesarmeen bidrar gjerne ytterligere med vår erfaring inn i dette arbeidet.

Kunnskap om foreldreperspektiv

Som beskrivelsene av utfordringer over viser, sitter vi med kunnskap om hva foreldre opplever som barrierer for at barn kan delta i fritidsaktivitet. Vi erfarer at foreldre bruker en rekke ulike strategier for å gi barn mulighet til å delta i fritidsaktivitet, som å kun orientere seg om aktiviteter som er i gå/sykkelavstand eller alliere seg med naboen om kjøring dersom man ikke selv har bil. Foreldre forteller samtidig at det ikke alltid er så spennende aktivitetstilbud i nærområdet, og at det kjennes litt ugreit å stadig måtte få hjelp av andre. En gutt sluttet å delta på sin faste aktivitet etter at nabogutten hadde konfrontert han med at "du kjører alltid med oss". Vi opplever også at foreldre sitter med en rekke ulike mestrings- og løsningsstrategier for å lykkes. Eksempelvis opplever vi at en del foreldre ønsker mer uforpliktende tilbud fremfor faste aktiviteter, slik at de kan ta med barna når de har mulighet, men ikke forplikte seg. Videre ser vi at noen foreldre som ikke har bil, velger å kun orientere seg om aktiviteter som er i det umiddelbare nærområdet eller inngå allianser med andre på laget. Vi anbefaler en systematisert innhenting av kunnskap knyttet til foreldreperspektivet på barns fritidsaktiviteter. Frelesarmeen ønsker svært gjerne å bidra med vårt nettverk og erfaring inn i dette arbeidet.

2. Utfordring: Manglende kompetanse hos aktører som er tett på barna

Vi erfarer at holdninger og kompetanse i omgivelsene rundt familien er av vesentlig betydning når det gjelder inkludering og deltakelse.

Vi opplever at det i dag er opp til den enkelte barnehage/skole å sette tematikken rundt barn i lavinntektsfamilier på dagsorden. Skolen er den arenaen som treffer alle barn, og det er behov for kompetanse slik at denne arenaen blir brukt til å fange opp de barna og familiene som trenger hjelp for å komme inn i fritidsaktivitet. Det er i tillegg behov for bedre samhandling mellom skole, hjelpeapparat og frivillig sektor.

Vi erfarer også at det er variasjon i hvordan ansatte hos Nav vurderer barneperspektivet, og hvorvidt barnets sak og rettigheter skiller fra foreldrenes. Eksempelvis kan barnets fritidsmulighet blandes sammen med foreldres prestasjoner, ved at man motiverer mor/far til å oppfylle sin aktivitetsplikt ved å lokke med at barnet får nytt utstyr/delta på leir dersom foreldre lykkes med sin oppgave. Vi har erfaringer med at det ikke er tydelig rutiner knyttet til kartlegging av barn i familiene, og barns fritid ikke beregnes inn i livsgrunnlaget.

Vi ser i tillegg at frivilligheten også selv spiller en betydelig rolle for hvorvidt vi lykkes med inkludering eller ikke. Som eksempelet med mammaen som står på alene på sidelinjen illustrer dette. Skal alle med, må også majoritetskulturen utfordres.

Frelsesarmeens forslag til tiltak

Kompetanseheving i barnehage og skole

Frelsesarmeens barnehager har selv valgt å styrke ansattes kompetanse på utfordringer knyttet til vedvarende lavinntekt, ved å sette temaet på agendaen. Dette har vi gjort ved flere anledninger-i løpet av de siste årene. Dette opplever vi har gitt personalet en økt bevissthet og forståelse for sosiale forskjeller og hvordan barnehagen bør bidra for å minske disse. Ved å gjennomføre strukturert refleksjon over egne holdninger og barnehagens praksis er vi blitt bedre kjent med hva i vår hverdag som bidrar til å utjevne sosiale forskjeller, og rettet tiltak mot dette. Dette bedrer samarbeidet og dialogen mellom barnehagen og de ulike familiene.

Vi anbefaler en programsatsning rettet mot ansatte i barnehage og skole, der målet er å bygge handlingskompetanse knytte til det å oppdage utenforskap, ta aktive grep for å redusere sosial ulikhet i skolegård og klasserom, snakke om fritid med barn og foreldre og ta opp tabutema som økonomi med foreldregruppe. Frelsesarmeen bidrar gjerne med sin erfaring og kunnskap inn i dette._

Kompetanseheving i frivilligheten og kommunen som enhet

Frelsesarmeen har siden 2013 vært en aktiv part i Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU). NDFU har utviklet inkluderingsverktøyet ALLEMED, som bidrar til å spre kunnskap og skape konkrete ideer til hvordan man kan få alle med, uavhengig av økonomi. Verktøyet finnes i to versjoner; en som retter seg direkte til lag og foreninger på lokalt nivå og adresserer hvordan disse selv kan redusere barrierer for deltakelse, og en som retter seg til kommunen som enhet og stimulerer til tverrsektorielt samarbeid og felles løsninger for å lykkes med inkludering. Dette er et svært viktig verktøy for å styrke oppslutning om Fritidserklæringen.

Vi anbefaler at både frivillighet og kommuner stimuleres til å heve sin kompetanse knyttet til inkludering av barn og unge og styrke samarbeid på tvers. Vi anbefaler ALLEMED som verktøy for å lykkes med dette.

Barneperspektiv hos Nav

Vi anbefaler at barns rettigheter i NAV må tydeliggjøres og styrkes i rutiner og standarder for vurdering og utmåling av sosialhjelp. Videre trengs det økt kompetanse hos saksbehandlere som arbeider med sosialhjelp til barnefamilier. De må få de verktøyene og den fleksibiliteten, det skjønnsmessige handlingsrommet, som trengs slik at man best mulig kan jobbe med de parallelle løpene som er rettet mot foreldre og barn.

Vi anbefaler at Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV tydeliggjøres slik at barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter og eventuelle behov skal avdekkes gjennom kartleggingen NAV-kontorene foretar som ledd i veiledningen, jf. 4.17.1. Videre at utgifter til barn og unges fritidsaktiviteter alltid skal regnes med som del av livsoppholdet, jf. bl.a. 4.18.1.1, 4.18.2.6, 4.18.2.33 og 4.18.2.39.

3. Utfordring: Ulikhetene starter alt i barnehagen

Barnehagen er en viktig arena for å utjevne sosiale forskjeller, og integrere barn med innvandrerbakgrunn. Barnehagen gir barn sosiale og kognitive stimuli, og et godt utviklingsmiljø. Det er samtidig en arena der ansatte er tett på foreldre, noe som gir en unik mulighet til relasjonsbygging og tidlig innsats.

Vi erfarer at ikke alle familier har råd til barnehageplass. Dette betyr at alle barn i Norge ikke får delta i de utviklingsmulighetene en barnehage kan tilby. For en lavinntektsfamilie er det utfordrende å betale for selve barnehageplassen, i tillegg kommer det gjerne ekstrautgifter som matpenger og egnet klær og sko for utelek i all slags vær. Dette skjer selv med de ulike moderasjonsordningene som tilbys.

Vi ser også at en del foreldre har uadekvate arbeidstider (kveldsvakt/nattevakt), og ønsker å ha barnet hjemme hos seg på dagtid. Deres behov for avlastning er på andre tidspunkt på døgnet.

Frelesarmeens forslag til tiltak

Bruk barnehagen som en læringsarena for foreldre

Frelesarmeens barnehager har hatt Familieverksted som et eget prosjekt i flere barnehager i Oslo og har meget gode erfaringer med det.

Familieverksted er et gratis nettverkstilbud for barnefamilier som står overfor ulike utfordringer i hverdagen. Målet til Familieverksted er å være et helsefremmende tilbud for hele familien. Vi ønsker å styrke båndene mellom barn og foreldre i trygge og forutsigbare omgivelser, og at barna får positive fritidsopplevelser sammen med andre. Familieverksted skal tilby foreldre et sted hvor de kan møte andre foreldre, for å reflektere rundt små og store utfordringer de står ovenfor i hverdagen. Invitasjon til deltagelse gis åpent til alle foreldre, men det er begrenset antall plasser så leder for

Familieverksted vurderer alle påmeldinger i samarbeid med styrer eller pedagogisk leder, for å prøve å sikre at det er de med størst behov som blir prioritert.

Familieverksted gjennomføres i barnehagens lokaler hvor familiene allerede har en tilknytning, etter at barnehagen er stengt. Familieverksted er en fast aktivitet to ganger i måneden over en seks måneders periode, hvor man forplikter seg til deltakelse. Det starter med et måltidsfellesskap før foreldrene har samtalegruppe mens barna har aktiviteter. Hjelp til å mestre hverdagen fører til økt livskvalitet. Ved å bli en del av et fellesskap der man treffer andre i lignende situasjon, kan familiene oppleve utvikling og vekst. Flere av foreldrene uttrykker at Familieverksted styrker dem i deres foreldrerolle. De har opplevd en trygghet i at andre har samme utfordringer og at de kan lære av hverandre, samtidig som de får et pusterom. Noen av familiene har også møttes utenom Familieverksted. De har funnet på aktiviteter sammen og de har hjulpet hverandre med barnepass.

Vi anbefaler Familieverksted som et tiltak for å styrke og støtte foreldre og familie i tidlig barnealder.

Gratis barnehage for sårbare barn

Vi anbefaler gratis barnehageplass til barn i lavinntektsfamilier. Gratis barnehageplass må også inkludere at matpenger dekkes. Det må iverksettes egne tiltak slik at målgruppen istandsettes til å benytte seg av tilbudet.

4. Utfordring: Levekårsstress påvirker mulighetene for deltakelse

Vi erfarer et høyt nivå av stress i familiene vi møter. Foreldre står med bekymringer om å dekke basale behov og skape forutsigbarhet for sine barn. Dette levekårsstresset er så betydelig at det ikke er overskudd til å forholde seg til barns fritid.

Vi oppsummerer her tre av de forholdene knyttet til levekårsstress som vi ser er mest prekære for denne gruppen:

Mangel på stabile, trygge boforhold

Svært mange familier vi møter har vansker med å kjøpe og eie bolig, samtidig som de sliter i leiemarkedet. Dette kan skyldes manglende egenkapital til å kjøpe bolig, manglende inntekt til å betjene månedsleien eller manglende midler til leiedeposittum. Dette fører ofte til at det de får leid er lite tilfredsstillende og/eller svært uegnede boenheter (eks. mugg/fukt/råte, ikke tilfredsstillende sanitære forhold, mangel på rømningsvei, dårlig isolasjon om kulde og støy, belastet nabolag).

Det er høy grad av trangboddhet.

Majoriteten av familiene leier på det private markedet. Vi har konkrete erfaringer med at familier blir kastet på gaten etter å ha påpekt feil og mangler overfor huseier. Vi ser at mange familier kun får korte leiekontrakter, noe som medfører hyppig flytting.

Noen få familier får tildelt kommunal bolig, og har således mer gunstig månedsleie og en større forutsigbarhet. Vi opplever samtidig at en del kommunale boliger ikke har en standard og et bomiljø som er heldig for barnefamilier.

Mangel på stabile, trygge boforhold påvirker mulighetene og viljen til å slå rot i lokalmiljøet, gir en kontinuerlig bekymring for foreldre og utgjør potensielt en helsetrussel for familien.

Mangel på forutsigbar inntekt

Lønnet arbeid er det viktigste verktøyet vi har for å bekjempe fattigdom. De fleste av foreldrene vi er i kontakt med ønsker seg en fast jobb, der de bidrar i samfunnet og betaler skatt. De ønsker å kunne være selvstendige i sin økonomi.

For en del familier ligger muligheten for jobb svært langt frem langt. Helseutfordringer eller omsorgsoppgaver står til hinder for at mor/far kan ta del i kvalifiseringsløp. Disse familiene mottar ofte økonomisk sosialhjelp, og lever over lang tid på satser er ment som en kortvarig ytelse i påvente av selvhjulpenhet. Disse lever på et minimum, og flere oppsøker frivilligheten for hjelp, eksempelvis matutdeling i regi av Frelsesarmeen.

Vi erfarer også at foreldre som mottar stønad fra Nav og selv tar initiativ til å ta en utdanning for å styrke sin posisjon på arbeidsmarkedet, havner mellom barken og veden. Dersom disse søker støtte fra Lånekassen og får status som student, har de ikke krav på støtte fra Nav.

Strukturelle forhold hindrer progresjon

Familier vi møter forholder seg ofte til en rekke instanser, tjenester og tilbud, både i det offentlige hjelpeapparatet og frivilligheten (eks. Nav, Husbanken, barnevern, Home-start, matutdeling). Det er ikke selvsagt at aktørene jobber sammen.

Siloarbeidet i hjelpeapparatet bidrar til at foreldre bruker mye tid på å fremme sin sak og være i dialog med ulike hjelpeinstanser, uten at det er et helhetlig blick på hvor målet er og hvilken retning man beveger seg i.

Vi erfarer at strukturene i seg selv gjør at foreldrenes tid og fokus blir på det som er her og nå. Dette gjør at man har mindre tid til overs for å navigere seg inn i jobbmarkedet eller å følge opp barn i deres fritidsaktiviteter.

Frelsesarmeens forslag til tiltak

Vi anbefaler at det lovpålegges at barnefamilier og personer med rus/psykiatri ikke bor ved samme bostedsadresse dersom familien tildeles kommunal bolig.

Videre anbefales det at man i større grad enn i dag etterstreber barnefamilier får bo på samme adresse over tid.

Sosialsatser for sosialhjelp til familier må justeres opp.

Retningslinjer må endres for å være en mer tilrettelegger for å få voksne ut i fast arbeid, underveis i denne prosessen hvor det kan innebære kurs og utdanning, må det tilrettelegges for at barnet får gratis barnehage eller AKS.

Vi ser behovet familiekoordinator for familier med sammensatte levekårsutfordringer. Koordinatorens rolle må være å definere tydelige målsetninger sammen med familie og sikre samarbeid mellom ulike instanser, slik at familien ikke står i en vedvarende stillstand.

Avsluttende kommentar

Vi takker for denne muligheten til å komme med høringsinnspill til regjeringens samarbeidsstrategi. Vi utdyper gjerne erfaringer og forslag som er beskrevet i dette notatet, og bidrar gjerne i drøfting i ulike løsninger knyttet til tiltak.

Frelsesarmeen viser til høringssvar fra Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU). Som aktiv part i NDFU støtter vi også budskapet som kommer frem i dette høringssvaret.

Dersom det er ønskelig å besøke noen av våre tiltak som er tett på lavinntektsfamilier, som vår korttidsbolig for barnefamilier i Oslo, lavterskeltilbudet Sammen eller inkluderingsprosjektet “Alle med – inn i aktivitet”, tilrettelegger vi gjerne for dette.

Kristin Kaldestad Urrang,
Fagkonsulent, Seksjon for velferd og utvikling
Frelsesarmeen

Elin Herikstad
Seksjonsleder, Seksjon for velferd og utvikling
Frelsesarmeen